

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Bánhegyi Gyuláné

A Következőkben néhány nagykönyvtár megoldását közöljük a retrospektív katalogizálásra kapott 2 millió forintos NKA-támogatás felhasználásáról.

Könyvtárunk sajátos helyet foglal el a hazai könyvtári rendszerben. Központi Könyvtára gazdag, nagy hagyományú társadalomtudományi és helyismereti állománnyal rendelkezik, a szociológia területén országos szakkönyvtári funkciót tölt be, ugyanakkor közművelődési hálózata az egész fővárosi közkönyvtári ellátását végzi, közel 80 egységgel.

Néhány általános információ a Központi Könyvtárról

(Az adatok az 1998. december 31-i állapotot tükrözik.)

Az állomány nagysága: 1 137 770 dokumentum; ennek több mint a fele monografikus mű.

Ez utóbbi dokumentumtípus éves gyarapodása: kb. 6200 cím kb. 19 000 példányban.

A könyvtár használóinak száma 252 600 fő, ebből a kölcsönzők száma 80 300 fő.

A kölcsönzött kötetek száma: 177 900 egység.

Az állomány számítógépes feldolgozásáról néhány szó

A FSZEK 1989-ben kezdte építeni a közművelődési könyvtárak gyűjtőkörébe tartozó könyvek adatbázisát, amely a könyvek bibliográfiai adatain kívül az ETO- és a raktári jelzeteket is tartalmazta. Az adatbázis, amely az 1964-1991 között megjelent könyveket tartalmazta, a TEXTAR program segítségével épült.

A TEXTAR egy-munkahelyes szoftver volt: az adatokat néhány főből álló munkacsoport rögzítette részben a könyvtárban, részben otthon. A munkafolyamat természetesen az egyes leírások elkészítésével kezdődött és a rekordok ellenőrzésével fejeződött be. Azonban annak következtében, hogy a rendszer nem volt képes hálózatban működni, a munkatársak által bevitt adatok összetöltése után kiderült, hogy az authority rekordok többszörözöten kerültek be az adatbázisba.

Minőségi változást jelentett, amikor 1992-től a megjelenő monográfiák kurrens gyarapítása alapján a Központi Könyvtár feldolgozó szakemberei vették

át az adatbázis építését, és a tesztelést, majd a fejlesztőknek jelezték a szükséges módosításokat.

1995 tavaszára az adatbázis mintegy 70 ezer könyvtételből állt. Abban az évben tértünk át a TEXTAR program használatáról a százegynéhány közművelődési könyvtárral közösen kifejlesztett TEXTLIB integrált könyvtári szoftver feldolgozási moduljának alkalmazására. Természetesen a tesztelés, a módosítási igények megfogalmazása, a finomítási munkák sora ismét megkezdődött.

A retrospektív katalóguskonverzió 1995 és 1998 között

1995-ben két témában is pályáztunk retrospektív feldolgozási munkák támogatására. Egyrészt a Nemzeti Kulturális Alap „A FSZEK közművelődési könyvtárak gyűjtőkörébe tartozó adatbázisának továbbépítésére” kiírt támogatására, melynek során az 1992-1994 évek (kb. 15 ezer) hiányzó magyar nyelvű címének rögzítését terveztük, másrészt pedig az NKA szakkönyvtárak ilyen irányú munkáját támogató pályázatára, esetünkben a szociológia és határterületeinek idegen nyelven megjelent 8000 címének utólagos gépi rögzítésére.

Mivel a Központi Könyvtár feldolgozói a TEXTLIB szoftver alkalmazásának már előbb említett kezdeti szakaszában voltak, mi is támogattuk a könyvtár vezetőségének azt a döntését, hogy a leválogatás, előkészítés és ellenőrzés kivételével a DMP (Direct Marketing Press) nevű holland cég végezze el a munkát. A céggel megállapodtunk, s vártuk, hogy kezdjék el a rögzítést. A 8000 könyvtétel elkészültének határideje 1996. december 31-e volt.

Augusztus közepén a DMP ügyvezető igazgatója jelentkezett és sajnálattal közölte, hogy több magyarországi megrendelő híján a velünk kötött megállapodást sem tudják teljesíteni. Ebben a helyzetben egyet tehettünk: engedélyt kértünk a Nemzeti Kul-

turális Alaptól a teljesítés határidejének 1997. december 31-re való módosítására. Erre azért volt lehetőség, mert egyrészt túljutottunk a TEXTLIB alkalmazásának kezdeti problémáin, másrészt pedig időközben megnőtt a feldolgozók létszáma. (1995 őszén külön munkacsoport jött létre abból a célból, hogy központilag dolgozza fel a FSZEK közművelődési hálózatának bármely forrásból származó kurrens beszerzéseit.)

A határidő módosítására vonatkozó kérelmünket az NKA-ban elfogadták, s így egy év alatt immár saját, gyakorlott feldolgozókkal – természetesen munkaidőn kívül – számítógépre vittük a vállalt 8000 angol, francia, német, olasz nyelvű címet. A munkát a raktári katalógus – az ún. törzslap – alapján végeztük, amely a bibliográfiai leíráson, az osztályozási jelzeteken kívül a könyvtár állományában lévő összes példány adatait is tartalmazza (raktári jelzet, leltári szám, állományegység, a kölcsönözhetőségre vonatkozó információk). Alig kellett az autopozíció elvet alkalmaznunk, mert bár a bibliográfiai leírások annak ellenére, hogy még a régi leírási szabvány szerint készültek, jó szakmai színvonalúak voltak. A címek feldolgozását a legfrissebbekkel kezdtük és a 80-as évek közepéig haladtunk visszafelé.

A pályázaton nyert teljes összeget, azaz 2 millió forintot a munkabérre és annak járulékaira fordítottuk. Egy teljes bibliográfiai tételért, az osztályozási jelzetekkel (TO) és ezek fogalmi meghatározásaival, illetve a hozzá tartozó példányadattal bruttó 180 forintot fizettünk. A gyakorlat az volt, hogy a címleírók a bibliográfiai leírást és a példányadatot rögzítették (150.- Ft/db), míg az osztályozók a tartalmi feltáráshoz szükséges adatokat (30.- Ft/db).

1998-ban különféle, kisebb-nagyobb támogatási összegek és a költségvetésből e célra elkülönített keret felhasználásával változatlan teljesítménybér mellett kb. 12 ezer további cím bevitelével folytattuk a visszamenőleges feldolgozást, amelybe most már néhány, a hálózatban dolgozó kolléga is bekap-

csolódott. Ők általában saját könyvtáruk állományát rögzítették a központi adatbázisba.

A munka tervezése a könyvtár megújulási lehetőségének tükrében

1998 augusztusában az intézeti tanács elé került a retrospektív katalogizálás terve. A terv a Központi Könyvtár rekonstrukciójával összefüggésben, a hálózat teljes könyvállományát, a feldolgozás szintjeit mutató állománysávjait, a retrospektív katalogizálás módszerét és feltételeit tartalmazta.

Az állománysávok a következők¹:

1. A Központi Könyvtár esetében

- ⊕ az 1976–1990 között megjelent kb. 64 ezer beszerzett cím kb. 60%-a már gépben van, rögzítendő a hiányzó kb. 26 ezer cím, közel 145 ezer példányával,
- ⊕ az indikátorban lévő (kézikönyvtári, nem kölcsönözhető és kikölcsönzött nagyraktári) példányok könyvrekordjai – az előző sáv átfedését levonva – kb. 9 ezer cím, közel 40 ezer példányával,
- ⊕ a Budapest Gyűjtemény indikátorban nem szereplő kézikönyvtára, kb. 5 ezer cím, közel 15 ezer – egyéb állományegységekben lévő példányával
- ⊕ ezen kívül minden olyan cím, amely az új nyilvános térbe kerül, példányaival együtt.

2. A hálózat teljes könyvállománya, azaz a korábbi sávok gépi rögzítésekor nem érintett kb. 20 ezer cím.

Az érintett állománysávokra kidolgozott tervet elfogadták, felismerve azt, hogy a munka felgyorsítása mind a hálózat gépi kölcsönzésének megoldása,

mind az új központi könyvtár 2001 őszi megnyitása miatt létfontosságú. Ugyanakkor a tételenkénti 180 forintos bért túl magasnak ítélték. Ezért az a döntés született, hogy az addig megbízási szerződés keretében folyó munka aránya fokozatosan csökkenjen, s külön öt tagú munkacsoport jöjjön létre az egész könyvtár állományának visszamenőleges gépi katalogizálására. Az új szervezeti egység felállításának a munkabér biztosításán kívül természetesen hely és technikai feltételei is voltak. Ez utóbbiak gyakorlatilag idén márciusban teljesültek. A retrospektív katalóguskonverzió módosított, 1999. évi tervében a munka két formában, párhuzamosan folytatódott volna:

- a) a gyakorlott feldolgozók túlmunkaként a korábbi díjazásért,
- b) az új csoport ugyancsak teljesítmény szerinti – de a normál munkaidőben végzett tevékenység miatt –, alacsonyabb bérért.

Végül, a könyvtár vezetősége azt az elvet követte, hogy az adatbázis építésekor minél több rekordot, minél olcsóbban vigyünk be a gépbe, ezért a túlmunkában dolgozók korábbi díjazását március 1-jével megszüntette.

Az új munkacsoport tagjainak „toborzása” és betanításuk még jelenleg is folyik. A tagok a betanulási idő egy hónapja alatt 50 ezer forintos bért kapnak, majd teljesítmény szerinti díjazás lép életbe, amely tételenként 65 forint. Ez a teljesítménybér illet meg mindenkit, aki a munkában bármely formában részt vesz. A rekordok ellenőrzését továbbra is gyakorlott feldolgozók végzik, akik rekordonként 25 forintos díjazásban részesülnek.

A retrospektív katalóguskonverzió során eddig is éltünk – itt elsősorban az MNB CD-re gondolok – és ezután is élni fogunk kész rekordok átvételének lehetőségével. Új helyzetet teremt a Magyar Országos Közös Katalogizálás Alapítvány (MOKKA) létrejötte, hiszen a visszamenőleges feldolgozás keretében létrehozott bibliográfiai rekordok így egyben a magyar könyvtárügy közös információs vagonát

gyarapítják. Bármely módszerrel is végzik, a munkában részt vevőkre nagy feladat vár, s egyben nagy a felelősségük is. Egy adatbázis szakmai színvonalára alapvetően meghatározza a rá épülő szolgáltatások minőségét.

Reméljük, felelős döntések születtek és sikerül olyan kollégákat találjunk, akik már rendelkeznek a szükséges szakértelemmel, vagy „felnőnek” feladatukhoz. Így lehetővé válik, hogy Budapest 2001 őszére egy minden szempontból korszerű, nagyvárosi könyvtárral gazdagodjék.

Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár

Demén Ilona

1. Az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (OMIKK) teljes állományát jelenleg a következő katalógusok tartalmazzák:

- ☉ a kezdetektől 1951-ig (két időtartományra bontva) kötetkatalógus
- ☉ 1951–1981 betűrendes cédulakatalógus (a „régí” szabvány szerinti leírással)
- ☉ 1981-től napjainkig számítógépes katalógus (az „új” szabványcsalád szerinti leírással)

2. Az OMIKK a kurrens beszerzésű könyvek számítógéppel segített katalogizálását 1983-ban kezdte el, központi nagy számítógépen, batch feldolgozásban. Ezzel egy időben hozzákezdett a rekatalogizáláshoz azért, hogy a két évvel korábban (1981-ben) indított új katalógus tételei is számítógépre kerüljenek, megszűnjön egy csonka katalógus.

3. Ezt követően a rekatalogizálás csak a katalógus teljesebbé tételére szorítkozott (részcímes könyvek feldolgozása stb.).

Az intenzív, máig is tartó rekatalogizálás előkészítése és elindítása az 1990-es évek közepén kezdődött el.

Első próbálkozásunk az OCLC-vel volt 1995–96-ban. Ez 1400 rekord-konverziót eredményezett, mely már szerkesztve az adatbázisban található, és van még 800 darab, amely honosításra vár. A retrospektív konverzióknak ez a módja költségesnek és túl időigényesnek bizonyult.

4. 1997-ben az NKA pályázatán 2 millió forintot nyertünk rekatalogizálásra. 8237 rekord készült el, ebből 4561 rekatalogizálás (a régi bibliográfiai leírások vagy – szükség esetén – autopszia alapján). 3676 rekordot külső adatbázisból történő konvertálással és honosítással vittünk az adatbázisba (27 rekordot a Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtár és Tájékoztatói Központtól vettünk át, a többit a